

Asia: VN/650/2022

Lausuntopyyntö toimeentulotukilain uudistamiseen liittyvästä hallituksen esityksestä

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Lohjan kaupunki

Asia: VN/650/2022

Lausunto toimeentulotukilain uudistamiseen liittyvään hallituksen esityksestä

Perustoimeentulotuki

Perusosien suuruus tulee tarkistaa lakimuutoksen yhteydessä vastaamaan paremmin nykyistä kustannustasoa ja muuttuneita tarpeita, myös asumiskustannusten osalta. Tällä hetkellä huomioitavat enimmäisasumismenot (erityisesti vuokra ja sähkö) eivät vastaa todellisuutta ja alati nousevat asumiskustannukset sekä hintojen nousu yleisemminkin asettavat perheitä taloudelliseen ahdinkoon.

Täydentävä toimeentulotuki sisältää menoja, jotka tulisi siirtää osaksi perustoimeentulotukea, kuten romanivaatteista tai muista erityisvaatekuluista tai lasten harrastusmenoista aiheutuvat kulut. Tämä lisäisi yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa.

Perustoimeentulotuen suhde sosiaalihuoltoon on osittain epäselvä. Tästä syystä Kelan ja hyvinvointialueiden välisen yhteistyön tiivistäminen on erityisen tärkeää erityisesti heikoimmassa asemassa olevien asiakkaiden väliin putoamisen estämiseksi. Tärkeää on myös, että sekä Kelan että hyvinvointialueen työntekijöille on selkeää, miten yhteistyötä tehdään ja millaisissa tilanteissa esimerkiksi pyydetään sosiaalihuollon lausuntoa.

Perustoimeentulotuen rahoitus

Kuntien rahoitusvastuu perustoimeentulotuesta tulee poistaa. Kuntien vaikutusmahdollisuudet perustoimeentulotuen menokehitykseen vähenevät, kun kuntouttava työtoiminta ja sosiaalinen kuntoutus siirtyvät hyvinvointialueen järjestämisvastuulle ja kunnan mahdollisuudet tukea työelämästä syrjäytyneitä vähenevät merkittävästi, koska julkiset työvoimapalvelut eivät tältä osin kompensoi tarvetta

Täydentävä toimeentulotuki

Täydentävästä toimeentulotuesta tulee siirtää tiettyjä menoja perustoimeentulotukeen kuten erityisvaatetus, lasten harrastusmenot.

Ehkäisevä toimeentulotuki

Pääsääntöisesti ehkäisevän toimeentulotuen myöntämisen tulee pohjautua perustoimeentulotukioikeuden selvittämiseen ja sitä kautta todennettuun taloudelliseen tilanteeseen.

Suhde lakiin kuntouttavasta työtoiminnasta

Kuntouttavan työtoiminnan lainsäädäntöön ehdotetut muutokset toimintarahnan ja matkakorvausten siirrosta pois toimeentulotukilaista ovat kannatettavia.

Itsenäisen selviytymisen edistäminen

Arvioitaessa henkilön tai perheen itsenäisen selviytymisen edistämistä ja esimerkiksi henkilön tarvetta omalle autolle tulee arvioida myös esimerkiksi henkilön tai perheen tosiasiallisia mahdollisuuksia käydä työssä tai opiskella julkisten liikenneyhteyksien turvin. On huomioitava, että useista kunnista ja erityisesti niiden reana-alueilta ei ole tosiasiallista mahdollisuutta käyttää julkisia kulkuvälineitä niiden ollessa heikot tai olemattomat.

Sosiaalihuollon asiakkuus ja työprosessi

Lain perusteluissa mainitaan seuraavasti: ”Kela-siirron jälkeen pelkkä toimeentulotukihakemuksen tekeminen Kansaneläkelaitokseen ei aloita sosiaalihuollon asiakkuutta eikä käynnistä palvelutarpeen arviointia. Asiakkuus siihen liittyvine jatkotoimenpiteineen alkaa vasta, kun hakemus siirretään kuntaan täydentävän tai ehkäisevän toimeentulotuen myöntämisharkintaa varten, taikka Kansaneläkelaitoksesta tehdään kuntaan ilmoitus asiakkaan sosiaalihuollon tarpeesta, tai asiakas muuten ohjautuu kunnan sosiaalipalveluihin”.

Täydentävän tai ehkäisevän toimeentulotuen hakemuksen siirtyminen kuntaan tai hyvinvointialueelle ei aloita vielä sosiaalihuollon asiakkuutta. Sosiaalihuollon asiakkuuden alkamisen tulisi olla yhteydessä asiakkaan tarpeisiin. Kaikilla henkilöillä tai perheillä, joille kunta tekee täydentävän toimeentulotuen päätöksen, ei ole tarvetta sosiaalihuollon asiakkuudelle. Joka tapauksessa kunta tai hyvinvointialue tekee harkintaa ja selvitystä hakemuksen saapuessa ja käsittelyprosessin aikana, joka voi johtaa myös sosiaalihuollon asiakkuuteen.

Toimeenpano Kansaneläkelaitoksessa

Asiakkaiden henkilökohtainen tuki ja neuvonta Kansaneläkelaitoksesta on erittäin tärkeää. Kelan antamalle henkilökohtaiselle tuelle ja palvelulle sekä erityispalvelulle olisi tarvetta nykyistä enemmän. On tärkeää huomioida, että kaikille väestöryhmille puhelimitse tai sähköisesti annettavat palvelut eivät ole riittäviä tai mahdollisia. Tämän takia Kelan neuvontapisteiden saavutettavuus on tärkeää.

Säännöskohtaiset kommentit:

3§

Perhekäsite on tervetullut lisäys lakiin, että perhekäsitettä on selvennetty ja myös huoltaja ja hänen alaikäinen lapsensa on tuotu perhekäsitteeseen.

5§ ja 27§

Miten neuvottelukunnat suhteutuvat toisiinsa? Alueellisessa neuvottelukunnassa olisi hyvinvointialueen edustus, mutta valtakunnallisessa neuvottelukunnassa ei ole mahdollista neuvottelukunnan koko huomioon ottaen olla edustusta kaikilta hyvinvointialueilta. Neuvottelukuntien perustaminen on kuitenkin kannatettava asia yhteistyötä koskevien säännösten toteutumisen seurannassa sekä muussa toimeenpanon kehittämisessä.

10§

Palvelutarpeen arviointi on parempi tapa asiakkaan kokonaistilanteen kartoittamiseksi ja tarvittavien palveluiden selvittämiseksi kuin itsenäisen suoriutumisen edistämisen suunnitelma.

14e§

Kansaneläkelaitoksen ja hyvinvointialueen yhteistyön tiivistäminen on tärkeää. Perustelutekstissä kuitenkin mainitaan, että Kela voi pyynnöstä ilmoittaa hyvinvointialueelle missä ajassa se käsittelee perustoimeentulotukihakemuksen ja tarvitsee tiedot. Olisi hyvä, että tämä tieto olisi Kelalta tulevassa pyynnössä jo valmiina ilman erillistä hyvinvointialueelta tulevaa pyyntöä sujumuuden

nopeuttamiseksi. Mikäli hyvinvointialueen tulisi tarkistaa Kansaneläkelaitokselta erikseen, missä ajassa sosiaalihuollon lausunto tarvitaan päätöksentekoa varten, tämä veisi paljon hyvinvointialueen työaikaa ja lisäksi myös sellaisia tiedusteluja Kelaan, jotka voisi välttää jos tieto olisi jo valmiina aina tiedustelun tai pyynnön yhteydessä.

14e§ 2. momentti vaatii selkeytystä Kelan ja hyvinvointialueen kannalta, että millaisissa tilanteissa Kela arvioi sosiaalihuollon näkemyksen olevan tärkeä.

14f§

On hyvä, että asiakkaalla itsellään on mahdollisuus antaa selvitys. On kuitenkin tärkeää selkeyttää, että minkä tyyppisissä tilanteissa asiakkaan oma selvitys on riittävä. Palvelutarpeen arviointi itsenäisen suoriutumisen edistämisen suunnitelman sijaan on kannatettava muutos, mutta tässä on huomioitava, että palvelutarpeen arviointi voi kestää 3kk ajan.

15§

Sosiaalihuollon lausunto on hyvä lisäys toimeentulotukilakiin, vaikka käytännössä sosiaalihuollon lausuntoja on annettu Kelalle jo nytkin. Tämä on kuitenkin hyvä kirjata myös lakiin. Tärkeää myös se, että jos Kelassa ei ole otettu lausuntoa huomioon, että tämä on perusteltu. Käytännön työskentelyssä olisi hyvä olla selvillä, miten lausunto annetaan; kirjallisena, suullisesti vai onko jokin sähköinen järjestelmä lausunnon antamiselle.

16§

On hyvä, että maksusitoumus on kirjattu näkyviin. Maksusitoumusten antamisessa on huomioitava, että hyvinvointialueen antamat maksusitoumukset eivät kulje yhtä nopeasti asiakkaalle toisin kuin Kelan sähköisessä järjestelmässä. Tämän takia maksusitoumuksen sijaan maksu tilille on usein nopeampi tapa, ellei asiakas pääse hakemaan maksusitoumusta hyvinvointialueen toimipisteestä. Kuitenkin jos asiakkaalla ei ole esimerkiksi varoja matkustaa hakemaan maksusitoumusta, tilille pano on nopein tapa saada tuki asiakkaalle. Se, että maksusitoumukset vakuuksiin edellyttävät lain tasolla sääntelyä on tärkeä huomio.

18b§

18b§ 2. momentin mukaan ”Hyvinvointialueen tulee antaa Kansaneläkelaitokselle tieto asiakkaan täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen päätöksestä” .

Hyvinvointialueen tuskin on mahdollista antaa automaattisesti tietoa kaikista täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen päätöksistä Kelalle, eikä tämä vaikuta tarkoituksenmukaiseltakaan. Lakiluonnoksesta ei selvinnyt täysin, että tarkoitetaanko tosiaan pykälällä sitä, että

hyvinvointialueen tulisi antaa kaikista toimeentulotuen päätöksistään tieto Kelalle, ja jos tarkoitetaan tätä, mikä on tämän menettelyn syy ja millä tavalla tiedot ovat Kelan perustoimeentulotuen kannalta olennaisia. Jos tällainen menettely kuitenkin tulee lakiin, miten se teknisesti toteutetaan? Sen sijaan se, että Kela voisi pyytää tietoja hyvinvointialueen tekemistä täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen päätöksistä silloin kun tiedot ovat tarpeen, vaikuttaa tarkoituksenmukaisemmalta kuin tieto kaikista päätöksistä, vaikka myös tällöin tulisi olla selkeää, että mikä on menettelyn ja tiedon tarpeen syy. Lähtökohtaisesti kuitenkin nykyinen menettely tietojen suhteen on ollut toimiva.

Lohjalla 31.5.2022 Heli Ranta-Salonen, sosiaalipalvelupäällikkö ja Mirjami Tuomikoski, johtava sosiaalityöntekijä

Tuomikoski Mirjami
Lohjan kaupunki - Työikäisten palvelualue, sosiaali- ja erityispalvelut